

Generalmajor Roscher Nielsen og 1940.

I en lengre artikkel i NMT, hefte 5/85, kommer oberstløytnant Anton Olstad inn på Norges kapitulasjon i 1940. Til dette avsnitt i artikkelen vil jeg be om plass til noen tilføyelser og korreksjoner.

Anton Olstad synes ikke å være klar over at Roscher Nielsen som vitne i Skancke-saken, som ble behandlet av Eidsivating lagmannsrett i slutten av november 1947, faktisk innrømmet at den avtale han undertegnet i Trondheim 10. juni 1940 gjaldt hele Norge, og ikke bare 6. divisjon som han ellers hevdet. Da Skankes forsvarer foreholdt Roscher Nielsen at overenskomsten inneholder en rekke punkter som går ut over det som er nødvendig ved en kapitulasjon på grunn av en akutt militær situasjon og at det i avtalen flere steder er snakk om Norge og hele landet, svarte Roscher Nielsen: "Ja, det er mulig det. Når tyskerne satte dette som betingelse for å undertegne våpenstillstandsavtalen, så var det ikke annet å gjøre enn å undertegne." (Se Aftenpostens aftennr. 27/11 1947) Også av general Ruges vitneprov i samme sak går det klart frem at avtalen ikke bare gjaldt 6. divisjon, men omfattet hele den norske forsvarsmakt. I Morgenbladets referat fra rettssaken 28/11 heter det bl.a.: "Forsvarer til Ruge: Hvem var det som forpliktet seg til å innstille kampen og ikke gripe til våpen så lenge krigen varte? - Vitnet, Ruge: Det var meg det, jeg forpliktet meg i egenskap av forsvarssjef." Hvem var så underlagt forsvarssjefen? Svarct finnes i kgl. res. av 18. mai 1940, der det i pkt. 1 heter: "Det opprettes en felles overkommando for rikets samlede krigsmakt under navnet forsvarets overkommando. Sjefen for denne kommando benevnes forsvarssjef." Jfr. her Ruges telegram via den norske Stockholmslegasjon til den tyske legasjon 8. juni 1940: "Kongen og Regjeringen har fortatt landet og har gitt meg i oppdrag å innstille fiendtlighetene." "Meg" er her landets forsvarssjef som ifølge nevnte kgl. res. har seg underlagt "rikets samlede krigsmakt." Både Roscher Nielsen og Ruge har betegnet Trondheimsavtalen som en våpenstillstandsavtale. Om våpenstillstand uttaler den svenske folkerettsekspert Rik. Kleen i "Kodifiserad Ordbok i Krigets Lagar" s. 568: "Stilleståndet kann vara antigen innskränkt eller lokalt, eller 2) allmänt (armistice general ortrevä Det förrre innställer krigsrörelsen med vissa orters eller kårars undantag eller på vissa bestämda områden. Det senare innställer dem öferalt." Da det i Trondheimsavtalens 8 punkter hele 10 - ti - ganger er tale om "Den norske forsvarsmakt" eller "Norge" kan det under ingen omstendighet være tale om en generell, landsomfattende avtale. I en annen avtale som ble undertegnet av Roscher Nielsen den 19/6 1940 henvises det til avtalen "für die Waffenniederlegung der norwegischen Wehrmacht." Vedtaket i statsråd 7. juni, like før Kongens og Regjeringens avreise, om at "det ville være håpløst for Norge å forsette krigen" utelukker noen "fortsettelseskrieg."

Også general Ruges holdning og ordregivning i junidagene 1940 viser klart og utvedtydig at det dengang, ^{ikke} var tanke om å fortsette krigen fra England. I "Leve eller dø" s. 253 forteller nemlig Trygve Lie at "Ruge vegret seg og nektet tilslutt blankt" å bli med til England. Og i Undersøkelseskommissjonens rapport står det under avsnittet "Forsvaret" at "han (Ruge) sa ihvertfall fra til generalstabssjefen, oberst H. Hansson, at han burde bli hjemme." På samme side uttaler kommissjonen: "Regjeringen tok det standpunkt at Hærens offiserer skulle stilles fritt om de ville følge eller ikke." - Her må det spørres: Hvis krigen virkelig fortsatte, kunne da landets forsvarssjef nekte blankt videre krigsdeltagelse uten at det fikk konsekvenser for ham? Og kunne den samme forsvarssjef beordre generalstabssjefen å bli værende hjemme istedetfor å delta i krigen? Olstad opplyser helt korrekt at Ruge oppfordret offiserene til å avgi æresord. Igjen må det spørres: Kunne virkelig en forsvarssjef beordre offiserkorpset til å æresforplikte seg til passivitet hvis krigen skulle fortsette? - I "Hærens og marinens flyvåpen" forteller major Fr. Meyer at general Ruge beordret kaptein Ole Reistad, flyvåpenets fungerende sjef, å dra til Finland sammen med flere flyoffiserer for å forsøke å få opprettet en flyskole der. Hvorfor ble ikke Reistad beordret til England hvis krigen virkelig fortsatte derfra?

Statsminister Nygaardsvolds tale over BBC den 25/6 1940 gir også klar beskjed: Krigen varte i 2 måneder og "det stod da ingen annen utvei åpen enn å sende våre tapre offiserer og soldater hjem."

Oberstløytnant Olstad spør : Hvorfor skulle konge og regjering dra til England hvis Norge ikke skulle fortsette kampen. Begrunnelsen for at de dro er mest presis gitt av Kong Haakon. Ifølge Sommerfeldt : "Kong Haakon VII taler" s. 37 sa Kongen : "Hadde vi blitt igjen i Norge kunne de nuværende makthavere ha tvunget oss til å akseptere alt det vi ønsket. Det var derfor vi dro av landet." (Min understr.) En annen viktig begrunnelse var utvilsomt å hindre at den norske handelsflåte ble tatt som kollektiv prise av britene. Å dette virkelig var en alvorlig trussel ser man av Benjamin Vogts bok "Vår ære og vår makt" s. 30 : "Fire dager i forveien .. var ministeren (Colban) og Hyssing Olsen innkalt til det britiske Ministry of Shipping, hvor britene hadde forlangt at det norske flagg fires og skipene overføres til britiske flagg." I avhandlingen "Dette er London" omtaler dr. Hans Fr. Dahl KONG Haakons tale over BBC til Norge den 16/6 1940 : "Kongen sa ingen ting om krig, regjeringen ville, sa han, våke over handelsflåten...." Man må også være klar over at det er meget tvilsomt om konge og regjering hadde forlatt landet, li ikke britene hadde presset dem til det. Dette fremgår av professor Sir Lwelyn Woodd's omfattende verk "British Foreign Policy in the second World War" vol I s. 131. Her forteller professor Woodward at Kongen og Kronprinsen hadde bestemt seg for å bli i Norge etter at Norge "must give up the fighting" Men under "strong British pressure" forlot de Norge. Dette stemmer med det Bjørn Bjørnsen skriver i "Narvik 1940" s. 342 - under henvisning til britiske dokumenter - : "Krigsregjeringen fant ut at de burde presse Kongen til å gå ombord med sitt følge og sin regjering."

I artikkelen hevder også Anton Olstad feilaktig at det for å avslutte en krigstilstand og trenges en fredsavtale. Jeg henviser her til dr. Frede Castberg : "Folkerett" s. 190 : "Krigen kan også opphøre ved at den rent faktisk ebber ut, idet fiendtlighetene innstiller seg." I "Wörterbuch des Völkerrechts" (Berlin 1960) av Strupp-Schlochauer heter det under "Kriegsende": (i overs.) "Også andre avtaler enn fredsavtaler kan tilendebringe krigstilstanden." Samme oppfatning blir hevdet av den kjente finske folkerettsekspert, professor Erik Castren i avhandlingen "The present Law and Neutrality i avsnittet "End of War": A war may be ended in three different ways : through subjugation, simple cessation of hostilities, or the conclusion of a peace treaty." - Som alminnelig kjent ble det ikke inngått noen fredsavtale mellom Tyskland og seiersmaktene etter den annen verdenskrig. Eksempler fra eldre tid på at krigstilstand er opphørt uten fredsavtaler : krigen mellom Frankrike og Spania (1720), mellom Russland og Persia (1801) og mellom Spania og Chile (1866)

Det er heller ikke riktig som Olstad skriver at det bare er tilhengere av "nyordningen" som har hevdet at våpenstillstandsavtalen i Trondheim avsluttet den faktiske krigstilstand mellom Norge og Tyskland. En av våre fremste rettslærde, professor dr. Jon Skjold (som var fange på Grini i okkupasjonstiden) uttalte bl.a. : "I folkerettslig forstand var krigen avsluttet i og med kapitulasjonen." Også statsstipendiat i historie Sverre Hartmann er klar i sin konklusjon : "Den tysk-norske hovedavtale av 10. juni 1940 er en generell kapitulasjonsavtale inngått etter de strenge folkerettslige forpliktelser Haager landkrigsreglement art. 35. Den forplikter forsvarers overkommando til ikke å gripe til våpen for krigens varighet. Brudd på slike avtaler er "war crime" Dermed opphevet avtalen den faktiske krigstilstand."

Etter å ha gjennomgått et omfattende materiale, også relevant folkerettslig litteratur, er jeg kommet til samme resultat som statsstipendiat Hartmann.

John Sand.